

Да ли треба да будем храбар да бих био поштен?

Ако жељени одговор подлеже питању „Зашто се човек одлучује не непоштење и понашање супротно начелима поштења и добрих обичаја“, одговор је јасан и учестао да је разлог лична корист. Непоштењу се, као ни настанку човечанства, не зна година нити ко је од кога старији, односно да ли је непоштење створило човечанство или човечанство непоштење. Човек је одувек имао тај несвесни нагон ка злу, одупирању ономе што је теже иако исправно, те први пут спознавши тај лак пут, он се свакога наредног пута све лакше препуштао тим стазама познајући их све боље и све слободније корачајући тим путањама јер је постајао све чешћи пролазник. Не дозволите себи да освртом у прошлост у будућности видите идеалне слике, а да само садашњост песимистично посматрате јер неправде и непоштење и тада је било, присутно је сада, и биће. Пођите само од свих понашања мимо начелу поштености које сте данас учинили Ви, помножите са седам милијарди колико данас оквирно постоји људи на планети, потом са 365/6 дана и са око 2 мијарде година колико непроверено човечанство постоји. Признаћете, много зла и непоштења. Полазећи од свакодневних друштвених односа, власти, политике, образовања, постизања успеха, једном речју свега, човечанство је одувек увиђало шупљине и пропусте у писаним и неписаним правилима, начелима моралности и односима према вери. Дакле, подручје на којима ми наступамо непоштеним делима и понашањима је, скромно речено, широко. Али шта им је заједничко? Заједничко је да их човек осуђује, нарочито када је реч о непоштеним делима других који остварују непосредан негативан утицај на оног ко их осуђује, мада она утичу на читаво човечанство. Чак и у тренуцима чињења непоштеног дела, човек осећа у себи то покајање, осећа да ради погрешно, да се благи, он увиђа истину да се предаје непоштењу, али у складу са Доситејејевом ненадмашном дефиницијом човековог понашања пред истином „Стара је басна, но добра, да истина, будући нага и хотећи да и друге свлачи, и да их наге, такове какви су, показује, видећи да је зато људи добровољно не трпе, но да на њу мрзе, она је побегла и сакрила се у један бунар“, човек недовољне снаге да види да то олакшање које се пред њим пружа, та пречица која много обећава, то је само привид, онај ђаволски који уништава чистину људске душе и свести и прождире поштење, а оно видећи да је одбачено и само се истини у бунару придружује. Шта је оно што човека усмерава ка том светилишту непоштења? Током свог сазревања и психичког развијања које траје читавог човековог живота, човек током времена увиђа да због неизбежности своје ситуације често мора поступити мимо правила, и уколико у том злочинству нема насладе личном коришћу, можда чак и покајања, то је непоштено дело мање тежине него онда када човек може поступити другачије, али његов избор пада на оно што представља линију мањег отпора.

Можда најзаступљенији вид понашања мимо правних норми јесте нова идеологија ПРЕКО БЕЗЕ. Подразумева споровођење различитих процеса по „правним кривинама“. Најчешће се среће у пословима администрације, процесу запошљавања, а најучесталије је у редовима власти, политике, финансија. То је главни разарач правно уређеног система, оно што чини да су право у теорији и право у пракси два различита света и сасвим различите норме, и тек када ова реч више не буде ни историзам у нашој лексикологији, законодавство ће имати сврхе. Међутим, уколико директор запосли познаника због истинских квалитета, размишља да ће у некога себи блискога имати више поверења и лакше изнети своје захтеве у пословању, ту нема речи о непоштењу. Али, када се процес запошљавања одвија предвиђањем неплаћеног пробног рада, уцена, тражења противуслуга и да не набрајамо даље којим све средствима противним начелу савесности и поштења, човек већ почиње да залази и корача оном стазом о којој је на почетку било речи. О човековој (не)савести говори једно занимљиво питање које се поставља у области пословног света „Има ли у пословном процесу места за морал и одговорност и ако има да ли је та граница једнака оној из свакодневног живота?“ Дакле, сматра се да моралне норме у оваквим областима не морају имати примену, и такво је размишљање очигледан и јасан показатељ како облакодер поштења почиње да се руши, јер један његов део има напрснућа. Разлог управљености ка „правним кривинама“, поред поменути личне користи треба тражити у преиспитивању поштености самог правног поретка. И у њему самом има доста недостатака и шупљина, а људи ваљда следећи принцип „Утук на утук“ или „Клин се клином избија“, непоштењем одговарају на непоштење, а то никада не води. Такође, сам је Наполеон рекао: „Најсигурнији начин да се остане

сиромашан јесте да се буде поштен човек", а таква идеологија влада данас и на сву жалост има из дана у дан све више присталица. Зашто се њихов број увећава? То нас сада најзад враћа на почетак - Да ли човек треба да буде храбар, да би био поштен? Човек се боји, ваљда оправдано, да ће свака његова побуна против непоштених дела, бити кажњена. Он је свестан да у свету непоштења постоји та хијерархија где су на врху они што ПРЕКО ВЕЗЕ могу све, те је он забринут за себе, своје ближње, своју имовину. Зато човек руком одмахује и одбацује већину правних лекова, како је то у праву познато, из чега се види да је право предвидело могућности непоштења и непридржавања нормама, и као задатак сваком појединцу оставило да таква понашања пријави.

У пракси свакодневног живота, непоштење је подједнако изражено. Јован Јовановић Змај рекао је: „Поштење се не може купит' јер га поштен не продаје ни за блага сва голема, а непоштен прод'о би га ал' га нема" и то је доследно сведочење да је поштење изразито цењена врлина. Иако се не може рећи да су се праве вредности изгубиле, јер се оне управо из разлога своје неисцрпности и називају правим, може се дискутовати о томе шта се данас заиста, међу редовима људи у реалном животу, сматра вредностима. Та промена која се дешавала дужи период доживела је преокрет, а кулминацију у савременом животу. Говорећи у том правцу, подсетићу се доживљаја из сопственог живота. Једном приликом, пред сам почетак часа, у учионици поглед ми је привукла плава хартија преклопљена начетврт. Реч је о новчаници од сто динара коју је, веровала сам, неко из разреда изгубио. Међутим, како нико није потврдио да припадају њему, намеравала сам да се након почетка часа обратим предметном наставнику и предам новац. Једна од другарица је на овакав мој поступак рекла: „Шта је теби? Задржи их(мислећи на новац) за себе. Или, ако нећеш, дај их мени. Знаш ли ти да добри људи никада не пролазе добро." Иако сам учинила као што сам и намеравала, и тај износ новца, због кога се нико не би ни осиромашило нити обогатио, враћен је девојчици која га је изгубила, реченица, подстакнута лошим искуствима, да се добро добрим не враћа, показатељ је става да је поштен човек исто што и будала. А човек бојећи се да буде исмејан, да штрчи и да носи ту етикету будале, препушта се конформизму стапајући се са масом која је пригрлила неморал. У таквом се друштву осуђује сваки човеков покушај да се меша у туђа посла, друге подучава ономе што је исправно или „исправља криву Дрину". Ту се, дакле, опет враћамо почетку и потврђујемо да човеку треба храброст да буде поштен, јер цена поштења некада је одбацивање и исмевање од стране друштва, а човек се не дичи тиме да буде црна овца међу белима, иако је у овоме случају он бела овца у стаду црних.

Кретати се, дакле, у друштву где се стално приказује како се само непоштењем може стећи добит, где се непоштење чак индиректно штити, судећи по томе да је већи број оваквих дела прошао благо кажњен или сасвим некажњен, појединац преузима такав модел понашања, сасвим вољно или присилно. Људи, немајући свест о томе колики број правних аката њих штити, а и сами сведоци тога да се не смеју супротставити онима који су имућнији од њих, било финансијски, статусно или политички, одлучују да ћуте. Зато људима треба храброст у њима самима, као и охрабрење, подршка и заштита читавог државног система. Зато напред, главе горе, нека се непоштен плаши...

Александра Радић ,III-3

Економско-трговинска школа Бор